

Відгук офіційного опонента
кандидата педагогічних наук, доцента Федорової Марії Анатоліївни
на дисертацію Печки Лариси Євгенівни
«Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей
6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової
школи», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.07 — теорія і методика виховання

Гармонійний розвиток особистості, забезпечення її особистісного зростання неодмінно вимагає формування базових цінностей, до яких належать цінності життя, здоров'я, безпеки тощо. Виділення цінності здоров'я дітей і молоді як однієї з пріоритетних потреб її теоретичної і методичної розробки. Про необхідність збереження і зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини вказано у Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про фізичну культуру і спорт» тощо. Вирішення цієї проблеми тісно пов'язано з формуванням в особистості ціннісного ставлення до власного здоров'я.

На основі аналізу наукових праць і досліджень Лариси Євгенівни Печка доходить висновку, що у реальній педагогічній практиці роботи ЗДО і початкової школи існують суперечності між:

- об'єктивною потребою суспільства у формуванні ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7-го років життя і недостатньою реалізацією відповідних завдань у діяльності закладів освіти;

- необхідністю реалізації наступності у виховному процесі закладів дошкільної освіти і початкової школи та недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ комплексного рішення цієї проблеми.

Також завдання збереження здоров'я дітей сьогодні ускладнюється багатьма факторами: соціальними (погіршення екології, зниження показників якості життя, невисока якість продуктів харчування); медичними (нерегулярність медичних обстежень, дорога вартість якісного лікування); педагогічними (несформованість ціннісного ставлення до здорового способу життя, відсутність потреби у регулярних заняттях фізичною культурою тощо).

Отже, актуальність проблеми формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є незаперечною.

Проведене дослідження дало можливість Ларисі Євгенівні отримати вагомі результати, які мають наукову новизну і практичне значення. Зокрема, наукова новизна дисертації полягає у тому, що уперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методiku формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7-го років життя; визначено критерії, показники та рівні сформованості ціннісного ставлення до власного здоров'я старших дошкільників і шестирічних першокласників; уточнено сутність поняття «ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6-7-го років життя» та його змістову структуру.

Без сумніву дисертаційне дослідження має й вагому прикладну цінність, оскільки розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7-го років життя, апробовано факультативний курс для дітей старшого дошкільного віку і першокласників «Від казки – до вчинків», розроблено науково-методичні матеріали «Крок до здоров'я», методичні рекомендації щодо фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Структура дисертації має чітку логіку побудови і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (351 позиція, з них 20 іноземною мовою), 10 додатків на 33 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, з них 220 сторінок основного тексту. Кожний розділ відповідає поставленим завданням. Ґрунтовно виписаний поняттєво-категоріальний апарат дослідження, що стало основою для організації і проведення експерименту. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, отриманих в дисертації, підтверджується наведеними результатами експерименту, використанням сучасних методів математичного аналізу, апробацією основних результатів дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, в опублікованих працях.

У дослідженні Печкою Л.Є. розглядається сутність поняття «цінність» у філософських, психолого-педагогічних науках. аналізується його зв'язок з психологічними категоріями «смысл», «установка», «значимість». Теоретичний аналіз поняття «здоров'я» дозволив визначити фактори, що забезпечують збереження і зміцнення здоров'я дитини. проаналізувати причини, що призводять до погіршення стану здоров'я сучасних дітей. Також, визначенню основного поняття дослідження передували аналіз понять «ставлення», «ціннісне ставлення».

Необхідно відзначити, що одним із вагомих результатів дослідження є авторське визначення поняття «ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6-7-го років життя» та обґрунтування його змістової структури. Ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей 6–7-го років життя розуміється як інтегративне особистісне утворення, спрямоване на себе та інших людей, що передбачає усвідомлення особистої та суспільної значущості здорового способу життя у повсякденній життєдіяльності, сформованість базових умінь, навичок збереження, зміцнення й відновлення здоров'я, орієнтацією дитини на такі моделі поведінки, основою яких є усвідомлення здоров'я як найвищої цінності. Вдалим, на нашу думку, є твердження дослідниці про те, що ціннісне ставлення до власного здоров'я дошкільників і шестирічних першокласників передбачає не лише позитивне сприйняття моделей здорового способу життя, а й самостійне дотримання їх у повсякденній життєдіяльності з орієнтацією на високі стандарти (ст. 85).

У змістовій структурі ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6–7-го років життя дисертанткою виділяються такі компоненти: когнітивний, що включає уявлення особистості про себе та свій організм, розуміння значення загартовуючих процедур та здатність прогнозувати результати власної діяльності; емоційно-ціннісний компонент передбачає сформованість позитивного образу «Я», розвиток позитивних емоцій, пов'язаних із здоров'язбережувальною діяльністю, виховання відповідальності за своє здоров'я; поведінково-діяльнісний компонент включає здатність до самооцінки,

довільної регуляції власної поведінки, використання наявних знань під час безпечної життєдіяльності.

Аналіз наукових досліджень з питань вікових особливостей старших дошкільників і шестирічних першокласників дав можливість Печці Л.Є. визначити зазначений віковий період як сенситивний щодо виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я, що зумовлено стрімким фізичним розвитком, потужним розвитком емоційно-почуттєвої і мотиваційно-потребнісної сфер особистості, відкритістю дитини до зовнішніх впливів. Реалізація ж наступності у роботі закладів дошкільної освіти і початкової школи забезпечує неперервність виховного процесу завдяки збереженню і перенесенню суттєвих елементів уже набутого досвіду на новий, вищий ступінь розвиненості.

Виділення специфіки формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у старших дошкільників і шестирічних першокласників дозволило Печці Л.Є. обґрунтувати його критерії, показники та рівні сформованості. Так, інтелектуальний критерій розкривається в таких показниках: знання про основи здоров'я та здоровий спосіб життя, знання про збереження і зміцнення здоров'я. Показниками ціннісного критерію є: прагнення до збереження й зміцнення власного здоров'я та здоров'я інших, вмотивованість на здоровий спосіб життя, сформованість цінності здоров'я як провідної в системі життєвих цінностей особистості. Поведінковий критерій розкривається у таких показниках: дотримання норм і правил здорового способу життя, оволодіння умінням і навичками здорового способу життя, здатність до самоконтролю власних почуттів і вчинків, саморегуляція поведінки. Визначені критерії і показники стали основою для виділення трьох рівнів сформованості ціннісного ставлення до власного здоров'я: низький, середній, високий.

Заслуговує на увагу розроблена автором і апробована методика проведення констатувального експерименту. Аналіз результатів констатувального експерименту дозволив Ларисі Євгенівні детально проаналізувати рівні сформованості ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей 6-7-го років життя. Проведене дослідження засвідчило, що у більшості

вихованців відсутнє чітке уявлення про характеристики здорового способу життя, валеологічні знання поверхневі, ціннісні орієнтації на здоровий спосіб життя не сформовані. Причинами цього є надмірна орієнтація батьків на розумовий розвиток своїх дітей; нерозуміння батьками механізмів, педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей; недостатня орієнтація педагогів на формування у дітей цінності здоров'я.

Результати констатувального експерименту підтвердили необхідність розробки методики формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей старшого дошкільного віку та шестирічних першокласників і педагогічних умов її ефективної реалізації.

Обґрунтування і апробація педагогічних умов виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я (організаційних, методичних, технологічних, соціально-психологічних) є, на нашу думку, вагомим результатом дисертаційного дослідження. Печка Л.Є. за допомогою застосування методів математичної статистики виділила найбільш значимі (з точки зору педагогічних працівників) педагогічні умови до яких належать: організація відповідного предметно-просторового виховного середовища; залучення дітей до активної здоров'язбережувальної діяльності; цілеспрямована робота з вихователями, вчителями і батьками з формування у дітей 6-7 років життя основ ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Значний інтерес представляє розроблена і апробована Ларисою Євгенівною система занять, орієнтованих на формування уявлень про здоров'я людини, можливості його збереження і зміцнення завдяки власним зусиллям. Зазначена програма містить як традиційні так і нестандартні форми і методи роботи з дітьми, такі як: бесіди про важливість здорового способу життя, про ознаки здоров'я – нездоров'я, обговорення та тлумачення прислів'їв, спостереження за людьми з метою визначення їх стану здоров'я, аналіз художніх творів з виділенням їх основної ідеї, виконання творчих завдань, дидактичні ігри, виставки творчих робіт (наприклад, «Як я уявляю здоров'я»), складання казок, розповідей (наприклад, «Як я піклуюсь про власне здоров'я», «У королівстві шкідливих звичок»), елементарні досліди, квест «стежинами

здоров'я» тощо. З метою ознайомлення дітей із основними нормами, правилами здорового способу життя розроблено і впроваджено курс «Від казки – до вчинків». Апробації норм здорового способу життя допомогло функціонування театру фізичного виховання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку (М. Єфіменка), гуртка «Карнавал казок».

Традиційні для ЗДО заняття з фізичного виховання проводилися у вигляді ігор-подорожей, що, треба відмітити, повністю відповідає віковим особливостям дітей. Тематика ігор-подорожей наступна: «Будуємо корабель», «Пробний вихід у гавань», «Ремонт корабля», «Готуємося до відплиття», «Зустріч з дельфінами», «Сіли на міліну», «Курс – на Африку», «Перший шторм», «Віднесені підводною течією», «Зустріч з піратами», «Таємничий острів», «У пошуках скарбів», «Змагання з аборигенами», «У темних лабіринтах печер».

З метою цілеспрямованого ознайомлення дітей з традиційними й нетрадиційними методами оздоровлення та залучення до здоров'язбережувальної діяльності організовано роботу гуртка «Крок до здоров'я», що знайшло відображення у відповідних науково-методичних рекомендаціях, розроблених для педагогів і батьків. Також для педагогів і батьків розроблено щоденник «Динаміка показників фізичного здоров'я дітей 6-7 року життя».

Висновки у дисертації (с. 216-220) викладені логічно й чітко, в них простежується повнота відображення отриманих автором результатів дослідження. Зміст роботи суттєво доповнюють табличні дані та додатки.

Оцінюючи подану до захисту дисертаційну роботу Печки Л.Є в цілому позитивно, висловимо окремі побажання та зауваження:

1. У параграфі 1.1 доцільно проаналізувати праці М.Кагана, В.М'ясищева, в яких обґрунтовується зв'язок між цінністю, ціннісним ставленням і етичною оцінкою. Зокрема, М.Каган стверджував, що ціннісне ставлення допомагає визначити значимість (тобто цінність) об'єкта для суб'єкта, а оцінка дозволяє осмислити результати ставлення, перевести їх в емоційно-інтелектуальну площину. Висновки цих вчених доцільно використати у процесі формування

експерименту. Так, у дітей важливо не лише формувати систему знань про здоровий спосіб життя, а й формувати здатність оцінювати власні дії, дії однолітків та оточуючих, що робить ціннісне ставлення до здоров'я більш усвідомленим, точним, диференційованим.

2. Значним позитивом дисертаційного дослідження є використання різноманітних методик для діагностики рівнів сформованості ціннісного ставлення до здоров'я у дітей. На нашу думку, у додатках варто було б подати процедуру їх проведення, способи обробки та інтерпретації результатів і вказати вчених, які їх розробили.

3. Діагностика показників поведінкового критерію здійснювалась за допомогою методів бесіди і педагогічного спостереження (с. 117-121). Використання бесіди є недоцільним, оскільки її зміст спрямований на виявлення уявлень про здоровий спосіб життя, проте не діагностує сформованість відповідних умінь. Використання методу педагогічного спостереження є виправданим. У тексті роботи варто було б подати опис показників, за якими проводилося спостереження.

4. Загальновідомо, що провідною діяльністю дітей дошкільного віку є творча гра. Шестирічні першокласники за своїми психологічними особливостями ще залишаються дошкільниками. Отже, організація і залучення дітей 6-7-го років життя до творчої гри є необхідною умовою їх особистісного розвитку, в тому числі й формування ціннісного ставлення до власного здоров'я. Формувальний експеримент був би більш змістовний, якби було описано види творчих ігор, зокрема сюжетно-рольових, у які залучалися діти, тематику сюжетів, особливості планування і методичні прийоми організації ігрової діяльності.

5. У формувальному експерименті представлено різноманітні традиційні і нестандартні форми і методи роботи зі старшими дошкільниками і шестирічними першокласниками: рухливі і дидактичні ігри, театралізовані ігри, комплекси занять, елементарні досліді, спостереження тощо. Дисертація значно виграла б, якби у додатках було розкрито їх змістове наповнення.

Висловлені побажання жодним чином не знижують наукової та практичної цінності роботи Печки Л.Є. «Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи».

Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 26 публікаціях, з яких 11 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні; 1 посібнику; 1 програмі з грифом МОН України; 1 методичних рекомендаціях.

Автореферат відображає основні положення дисертації, повністю відповідає структурі дослідження, вони є ідентичними за своїм змістом. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог, які висуваються до такого виду робіт.

Дисертація Печки Лариси Євгенівни «Формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 6-7 року життя у взаємодії дошкільного навчального закладу і початкової школи» є самостійним, логічно побудованим, ґрунтовним дослідженням актуальної педагогічної проблеми, відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (№ 567 від 24.07.2013 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри дошкільної освіти

та педагогічних інновацій

Житомирського державного

університету імені Івана Франка

М.А. Федорова

Підпис засвідчую
Зав. загальним відділом
Житомирського державного
університету
імені Івана Франка

